

YAXINDAN VƏ UZAQDAN GÖRÜNƏN ƏLİ ŞAMİL DÜNYASI

Xatirələr toplusundan ibarət olan "Türk dünyasının Əli Şamil hocası" (Bakı, "Köhlən" nəşriyyatı, 2023) kitabı ömrünü xalq, millət, ümumiyyətlə, Türk dünyasının birliyi uğrunda mücadiləyə həsr etmiş dəyərli soydaşımız və müasirimiz Əli Şamilin 75 illiyi işığında araya-ərsəyə gəlib. Kitabı tərtib edib nəşrə hazırlayan kimya üzrə fəlsəfi doktoru Nazir Əhmədli, məqalələri toplayan isə filologiya üzrə fəlsəfi doktoru Aynur Qəzənfərqızıdır. Kitab "Tərtibçidən" adlı giriş yazısı və Nazir Əhmədlinin "Əli Şamilin soyu" adlı ön sözlə açılır. Burada kitabın tərtib prinsipləri və s. haqda ümumi məlumatlar yanaşı Əli Şamilin kəndi, nəsl-i-şəcərəsi haqda da fikirlər yer almışdır: "44 ailənin məskunlaşdığı Zod kəndi o dövrdə Göyçə mahalının ən böyük kəndi sayılırdı. Zod çayının sahilində salınmış kəndin geniş əkin sahələri, biçənləri və yaylaqları vardı.

Göyçə mahalının 1842-ci ilə aid kameral təsvirində 10 yeni kənd (Ağkilsə, Qızılvənk, Kərkibaş, Hacımuxan, Ağzıbir, Mədinə kəndləri də onların arasındadır) qeydə alınmışdır. Bu kəndlərdən biri də İnkədağı kəndidir. 19 ailə Zod kəndindən ayrılaraq qonşuluqdakı İnkədağı kəndinin xarabalıqlarına köçmüş və kəndin keçmiş ərazisinə sahiblənmişlər. Bu köç haqqında kameral təsvirdə deyilir ki, Zod kəndində torpaq çatışmadığına görə əhalinin bir qismi öncələr mövcud olmuş İnkədağı kəndinə köçmüşdür" (s.13).

Beləcə, Əli Şamilin doğma yurdu barədə bilgilər verildikdən sonra özü və ailəsi ilə bağlı məlumatlar da təqdim olunur: "Üzərində araşdırma apardığımız başqa kameral təsvirlərdə də onlarla Söyün adına rast gəlinir. Fikrimizcə, bu Hüseyn adının dəyişikliyə uğramış regional formasıdır, Əli Şamilin özü isə Söyün adının mənşəyini qıpçaq türkləri ilə bağlayır.

Söyün Almədət oğlunun böyük ailəsi olmuşdur. Onun 7 övladının böyüyü Əli Şamildir - 1948-ci ildə İnkədağı kəndində doğulub, Zod kəndindəki orta məktəbi bitirib, Bakı Dövlət Universitetini bitirdikdən sonra, 1973-cü ildən Naxçıvanda təxminən 20 il jurnalist fəaliyyəti ilə məşğul olub və hazırda Bakıda yaşayır. Saday, Bədoy, Firudin və Əkbər adında dörd qardaşı, Pünhan və Mələhət adında iki bacısı var" (s.19).

Qeyd edim ki, bunlar Əli Şamili bizlərə rəsmi baxımdan tanıdır. Onun bitdiyi yer-yurd, nəsil ağacı haqda bilgiləri əks etdirir. Amma kitabda bundan sonrası məhz xatirələr işığında Əli Şamilin kimliyinə - şəxsiyyətinə, həyatdakı mövqeyinə aydınlıq gətirir. "Müəllifləri yaşadıkları bölgələrə görə qruplara ayırdıq" deyən tərtibçi Nazir Əhmədli kitabı çox dəyərli bir tərtibat vermişdir. Özü də haqlı olaraq qeyd edir ki, "Kitabdakı xatirələr yalnız Əli Şamilin deyil, xatirə yazarlarının da ömür yoluna işiq tutaçaqdır". Doğrudan da, bu kitab yubiley işığında yazılmış digər kitablardan həm formasına - tərtibatına görə fərqlənir, həm də ələ məzmunu etibarilə seçilir. Belə ki, burada Albaniyadan Entela Muço, Almaniyadan Məhəmməd İsrəfiloğlu, Altaydan Nadejda Tidikova, Azərbaycanlıdan Afaq Ramazanova, Afaq Qasımova, Akif Cabbarlı, Aynur Qəzənfərqızı və başqa alimlərin Əli Şamilə bağlı söylədikləri fikirlərdə yazı sahiblərinin də kimlikləri aydın görünür. "Dostunu mənə göstər, sən kim olduğunu deyim" tipli deyimimizə binaən bu xatirə tipli yazılarda Əli Şamil şəxsiyyətinə tutulan güzgüdə güzgü tutanın öz

siması da aydın görünür.

Burada digər xoşagəlimli bir cəhət də ondadır ki, Albaniyadan, ya Dağıstandan, ya İraqdan, İrandan, fərqi yoxdur, hansı respublikadan, ölkədən yazan elm adamının simasında həm də həmin ölkədən Əli Şamil şəxsiyyətinin necə göründüyü bəlli olur. Necə ki, biz Azərbaycanda - Əli Şamilin doğma vətəni olan ölkədə soydaşımız olaraq onu vətən, millət fədaisi, azadlıq mücadiləsi aparan, Türk dünyasının birliyi yolunda mübariz şəxsiyyət kimi yaxşı tanıyırdıq, elə o cür də onu digər ölkələrdə belə tanıyırlar. Bu, o deməkdir ki, Əli Şamil bütün varlığı və ruhu ilə öz müqəddəs amalı uğrunda can qoyub, ömür xərcləyib və onun bu mücadiləsi təkcə Azərbaycanın sınırları, sərhədləri çərçivəsində məhdudlaşmayıb, ölkəmizdən xaricə də səslənib, hay verib, soydaşlarımızı - qandaşlarımızı, Türk ellərini birlik uğrunda səfərlər olmağa çağırıb.

Əlbəttə ki, mən bu sözləri havadan, quru yerdən demirəm. Bunları müxtəlif ölkələrdən Əli Şamilin ünvanına söylənən fikirlərin mayasından görüb-bilirik. "Türk dünyasının Əli Şamil hocası"ndan söz açan qələm adamlarının təqdimatından bir daha Əli müəllimin əqidə, məslək adamı olduğunu oxuyub, onu yaxından, dərinləndirib tanıyırdıq.

Əli Şamil böyük türkcüdür, Turançıdır, amma şovinst deyildir, özünə, öz milli kimliyinə qapanan narsist deyildir. O, Azərbaycanlı milli ruhunun daşıyıcısı olaraq digər azsaylı xalqlara da böyük sayğı-hörmətlə yanaşır ki, bunun da bariz nümunəsini Afaq Xürrəmçizinin yazdıqlarından görürük: "Əli Şamil Folklor İnstitutunda Cənubi Azərbaycan və Azsaylı xalqların folkloru şöbəsinin yaradılmasının təşəbbüsçüsüdür. Azərbaycandakı azsaylı xalqların öyrənilməsi işinə əlindən gələni yardımını göstərən bir insandır" (s.52).

"Türk dünyasının Əli Şamil hocası"nın yaxından - içdən, özümüzdən və uzaqdan-kənardan bizə şəffaflığı ilə göstərib tanıdan bu kitabı araya-ərsəyə gətirənlərə təşəkkürlər edir, şəərəfli əməl dəstərinin səhifələrini qürurla, ictimaiyyətlə oxuduğumuz Əli Şamil bəyə isə cansağlığı, uzun ömür arzulayıram!

Şakir Albalyev